

Đánh giá tác dụng bài thuốc Độc hoạt tang ký sinh gia giảm kết hợp siêu âm điều trị đau cột sống thắt lưng tại Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa

ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF MODIFIED DOC HOAT TANG KY SINH REMEDY COMBINED WITH THERAPEUTIC ULTRASOUND IN THE TREATMENT OF LOW BACK PAIN AT THANH HOA HOSPITAL OF TRADITIONAL MEDICINE AND PHARMACY

Lương Xuân Huân¹, Nguyễn Văn Tâm¹, Trần Quang Minh²

¹Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa

²Học viện Y- Dược học cổ truyền Việt Nam

TÓM TẮT

Mục tiêu: Đánh giá hiệu tác dụng điều trị đau thắt lưng do thoái hóa của bài thuốc Độc hoạt tang ký sinh gia giảm kết hợp siêu âm trị liệu.

Đối tượng và phương pháp: Thiết kế nghiên cứu theo phương pháp can thiệp lâm sàng, tiến cứu, so sánh trước - sau điều trị, có nhóm đối chứng trên 60 bệnh nhân được chẩn đoán xác định thắt lưng do thoái hóa được chia ngẫu nhiên thành 2 nhóm: 30 bệnh nhân ở nhóm nghiên cứu điều trị bằng Độc hoạt tang ký sinh gia giảm kết hợp siêu âm trị liệu và 30 bệnh nhân ở nhóm đối chứng điều trị bệnh bằng phương pháp siêu âm trị liệu tại Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa từ tháng 2/2022 đến hết tháng 11/2022.

Kết quả: Sau 20 ngày điều trị, các bệnh nhân đều giảm điểm đau VAS, tăng độ giãn cột sống thắt lưng, tăng tầm vận động cột sống thắt lưng, cải thiện tốt chức năng sinh hoạt hàng ngày theo ODI. Hiệu quả điều trị chung: ở nhóm nghiên cứu: Tốt là 76,67%, khá là 16,67%, trung bình là 6,66%; Ở nhóm đối chứng: tốt là 50%; khá: 33,33%, trung bình: 16,67%; Hiệu quả điều trị của nhóm nghiên cứu cao hơn nhóm đối chứng ($p < 0,05$).

Kết luận: Sử dụng bài thuốc Độc hoạt tang ký sinh gia giảm kết hợp siêu âm trị liệu an toàn và hiệu quả trong điều trị đau thắt lưng do thoái hóa.

Từ khóa: Thoái hóa cột sống thắt lưng, Độc hoạt tang ký sinh, siêu âm trị liệu.

SUMMARY

Objectives: Evaluate the effectiveness of modified Doc hoat tang ky sinh remedy combined with therapeutic ultrasound in treating spondylosis-induced low back pain.

Subjects and methods: A controlled prospective clinical intervention study, comparing before - after treatment was held on 60 patients with a confirmed diagnosis of spondylosis-induced low back pain, randomly divided into two groups: 30 patients in the study group were treated with modified Doc hoat tang ky sinh remedy combined with therapeutic ultrasound and 30 patients in the control group

Tác giả liên hệ: Lương Xuân Huân

Số điện thoại: 0912307154

Email: huanluong154@gmail.com

Ngày nhận bài: 14/3/2023

Ngày phản biện: 28/3/2023

Ngày chấp nhận đăng: 14/7/2023

were treated with therapeutic ultrasound only at Thanh Hoa Hospital of Traditional Medicine and Pharmacy from February 2022 to the end of November 2022.

Results: After 20 days of treatment, all patients had reduced VAS pain scores, increased lumbar spine stretch, increased lumbar spine range of motion, and improved daily living function according to the ODI scale. Overall treatment efficiency: In the study group: Good accounted for 76.67%; Fair: 16.67%, and Moderate: 6.66%; In the control group: Good accounted for 50%; Fair: 33.33%, Moderate: 16.67%; The treatment effect of the study group was higher than that of the control group ($p < 0.05$).

Conclusions: Modified Doc hoạt tang ky sinh remedy combined with therapeutic ultrasound is safe and effective in treating spondylosis-induced low back pain.

Keywords: Lumbar spondylosis, Doc hoạt tang ky sinh, therapeutic ultrasound.

ĐẶT VẤN ĐỀ

Đau thắt lưng (ĐTL) là hiện tượng đau cấp tính hoặc mạn tính ở vùng từ ngang đốt sống L1 đến ngang đĩa đệm L5 – S1, bệnh không gây nguy hiểm đến tính mạng nhưng ảnh hưởng nhiều đến chất lượng cuộc sống [1]. Kết quả phân tích tổng hợp dựa trên 28 nghiên cứu từ Medline, LILACS, EMBASE (2015) cho thấy tỷ lệ bệnh nhân có đau thắt lưng là 4,2% ở độ tuổi 24 – 39 và tăng lên tới 19,6% ở nhóm tuổi 20 – 59 [2]. Theo nghiên cứu COPCORD (2014) tại Mỹ, đau thắt lưng chiếm từ 1,8% đến 11,3% dân số nước này [3]. Tại Việt Nam, điều tra của Hồ Phạm Thục Lan (2016) cho thấy có tới 44% người tham gia nghiên cứu đã từng có ít nhất một lần đau thắt lưng trong đời [4]. Điều trị đau lưng dựa trên cơ chế bệnh sinh, các nghiên cứu quan sát và thử nghiệm đánh giá hiệu quả của thủ thuật điều trị, đồng thời bắt kịp xu hướng những năm gần đây cho thấy sự kết hợp của nhiều phương pháp – nguyên tắc đa trị liệu với bài thuốc kinh nghiệm của đơn vị, nhằm nâng cao hiệu quả điều trị, chúng tôi nhận thấy: siêu âm trị liệu là ứng dụng một tác nhân vật lý sóng âm thanh trong trị liệu, là phương pháp kích thích các mô bên dưới bề mặt da bằng sóng âm thanh tần số rất cao, trong khoảng 800.000 Hz tới 2.000.000 Hz, dải tần số mà con người không thể nghe thấy phát ra âm thanh, siêu âm trị liệu tác động sâu vào cơ thể, kích thích tế bào và các mô để giảm đau, giãn cơ, thư giãn thần kinh..... Bài thuốc Độc hoạt tang ký sinh từ lâu đã chứng

minh được tác dụng bổ can thận, mạnh gân cốt. Căn cứ vào chứng trạng YHCT của người bệnh, Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa đã gia vị Hy thiêm, Tục đoạn, Đan sâm điều trị đau thắt lưng do thoái hóa đem lại hiệu quả nhất định.

CHẤT LIỆU, ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Chất liệu nghiên cứu

Độc hoạt tang ký sinh gia giảm với thành phần:

Tên thuốc	Tên khoa học	Hàm lượng dùng (gam)	Tiêu chuẩn đạt
Độc hoạt	<i>Radix Angelicae wallichianae</i>	8	Được điển Việt Nam xuất bản lần thứ năm [5]
Phòng phong	<i>Radix Saposhnikovia divaricatae</i>	8	
Tang ký sinh	<i>Herba Loranthis Gracilifolii</i>	16	
Tân giao	<i>Radix Gentianae</i>	12	
Ngưu tất	<i>Radix Achyranthis bidentatae</i>	12	
Đỗ trọng	<i>Cortex Eucommiae</i>	12	
Đàng sâm	<i>Radix Codonopsis</i>	12	
Phục linh	<i>Poria</i>	12	
Đương quy	<i>Radix Angelicae sinensis</i>	12	
Bạch thược	<i>Radix Paeoniae lactiflorae</i>	12	
Xuyên khung	<i>Rhizoma Ligustici waltlichii</i>	8	
Cam thảo	<i>Radix et Rhizoma Glycyrrhizae</i>	4	
Nhục quế	<i>Cortex Cinnamomi</i>	4	
Hy thiêm	<i>Herba Siegesbeckiae</i>	24	
Tục đoạn	<i>Radix Dipsaci</i>	12	
Đan sâm	<i>Radix et Rhizoma Salviae miltiorrhizae</i>	12	

Các vị thuốc được bào chế theo tiêu chuẩn Dược điển Việt Nam V [5]. Thuốc được sắc dưới dạng nước sắc thành 340ml/thang, đóng túi, mỗi túi 170ml (tương đương 180 gam dược liệu khô/ngày) tại Bệnh viện Y Dược cổ truyền tỉnh Thanh Hóa. Bệnh nhân chia uống ngày 2 lần, mỗi lần 1 túi (170 ml) lúc 9h, 15h.

Siêu âm trị liệu: Là phương pháp siêu âm sử dụng sóng siêu âm tần số cao từ 1 - 3MHz,

điều trị các bệnh lý mô mềm. Máy siêu âm trị liệu kích thích điện 4 kênh kết hợp siêu âm EU-941 của hãng ITO (Nhật Bản).

Đối tượng nghiên cứu

Tiêu chuẩn chọn bệnh nhân: Bệnh nhân từ 30 tuổi, không phân biệt giới tính và nghề nghiệp, tự nguyện tham gia nghiên cứu, thỏa mãn tiêu chuẩn lựa chọn theo y học hiện đại và y học cổ truyền.

* Tiêu chuẩn chọn bệnh nhân theo y học hiện đại: Lâm sàng: Đau cột sống âm ỉ hoặc liên tục, đau tăng khi vận động và giảm khi nghỉ ngơi, thường khu trú, có thể xuất hiện co cứng cơ cạnh sống (có thể có điểm đau cạnh sống hoặc tại cột sống), teo cơ, cứng cột sống vào buổi sáng, ngủ kém, cảm thấy tiếng lục khục khi cử động đốt sống. Điểm đau VAS ≤ 6 điểm. Cận lâm sàng: Xquang có hình ảnh thoái hóa cột sống thắt lưng (hẹp khe khớp, đặc xương dưới sụn, tân tạo xương mới...).

* Tiêu chuẩn chọn bệnh nhân theo y học cổ truyền: Bệnh nhân thuộc thể bệnh phong hàn thấp kết hợp can thận hư.

Tiêu chuẩn loại trừ: Bệnh nhân đau thắt lưng kèm theo mắc các bệnh lý nội khoa mạn tính nặng (suy gan, thận), nhiễm trùng, nhiễm độc toàn thân, viêm cột sống dính khớp, lao cột sống, ung thư, chấn thương gãy đốt sống, suy giảm miễn dịch. Phụ nữ có thai và cho con bú. Bệnh nhân không tuân thủ nguyên tắc điều trị, tự ý dùng các thuốc khác hoặc phương pháp khác trong quá trình điều trị. Bệnh nhân trong quá trình tham gia nghiên cứu xuất hiện triệu chứng nặng lên được dùng thuốc, ngừng tham gia nghiên cứu và xử trí theo phác đồ hướng dẫn của Bộ Y tế.

Thời gian và địa điểm nghiên cứu

Tại Bệnh viện Y Dược cổ truyền tỉnh Thanh Hóa từ tháng 2/2022 đến hết tháng 11/2022.

Thiết kế nghiên cứu

Nghiên cứu được thiết kế theo phương pháp can thiệp lâm sàng, tiến cứu, so sánh trước - sau điều trị và so sánh với nhóm đối

chúng trên 60 bệnh nhân đau thắt lưng do thoái hóa.

60 bệnh nhân đáp ứng tiêu chuẩn nghiên cứu chia làm 2 nhóm theo phương pháp ghép cặp: 30 bệnh nhân nhóm nghiên cứu (NC): Uống Độc hoạt tang ký sinh gia giảm ngày 1 thang, chia 2 lần uống sau ăn 30 phút x 20 ngày kết hợp siêu âm điều trị 10 phút/lần x 20 ngày. 30 bệnh nhân nhóm đối chứng (ĐC): Siêu âm điều trị 10 phút/lần x 20 ngày.

Phương pháp đánh giá kết quả

Kết quả sau can thiệp được đánh giá dựa trên:

- Điểm đánh giá đau theo thang nhìn VAS.
- Độ giãn cột sống thắt lưng; Tầm vận động cột sống thắt lưng.
- Điểm đánh giá hạn chế chức năng sinh hoạt hàng ngày ODI.
- Hiệu quả điều trị chung.

Phương pháp xử lý số liệu

Số liệu sau thu thập được làm sạch, xử lý bằng thuật toán thống kê y sinh học dưới sự hỗ trợ của phần mềm SPSS 25.0 của IBM.

Đạo đức nghiên cứu

Nghiên cứu được thông qua Hội đồng Khoa học và Hội đồng đạo đức của Học viện Y-Dược học cổ truyền Việt Nam trước khi tiến hành nghiên cứu, được sự chấp thuận và cho phép của Ban giám đốc Bệnh viện Y Dược cổ truyền Thanh Hóa tiến hành thực hiện tại bệnh viện.

KẾT QUẢ VÀ BÀN LUẬN

Kết quả nghiên cứu của chúng tôi cho thấy: Các bệnh nhân có độ tuổi ≥ 60 tuổi chiếm tỷ lệ cao, độ tuổi trung bình là $69,77 \pm 10,63$ ở nhóm nghiên cứu và $69,67 \pm 9,28$ ở nhóm đối chứng; Tỷ lệ giới tính nữ nhiều hơn nam (nữ/nam = 1,5), thời gian mắc bệnh từ 12 tháng chiếm tỷ lệ nhiều nhất (60% ở nhóm nghiên cứu và 50% ở nhóm đối chứng); 100% bệnh nhân có hình ảnh tổn thương cột sống thắt lưng trên Xquang.

Bảng 1. Thay đổi trung bình điểm đau VAS, Schober sau 20 ngày điều trị

Thang điểm	Nhóm NC (n=30) $\bar{X} \pm SD$		Nhóm ĐC (n=30) $\bar{X} \pm SD$		P _{NC-ĐC}
	D ₀	D ₂₀	D ₀	D ₂₀	
VAS	5,44 ± 0,79	1,13 ± 0,98	5,51 ± 0,62	1,85 ± 1,10	p _{D20} <0,05
p _{D0-D20}	<0,05		<0,05		
Schober	10,40 ± 2,28	13,43 ± 0,98	10,50 ± 2,08	12,57 ± 1,11	p _{D20} <0,05
p _{D0-D20}	<0,05		<0,05		

Đau là triệu chứng nổi bật trong các bệnh lý cơ xương khớp, cột sống và cũng là nguyên nhân chính ảnh hưởng đến chức năng sinh hoạt hàng ngày của bệnh nhân, khiến họ phải đi khám và điều trị. Điểm đau VAS được chúng tôi đánh giá vào các mốc quan trọng là trước điều trị và sau điều trị. Giá trị trung bình của điểm VAS có sự thay đổi rõ rệt: sau 20 ngày điều trị, tỷ lệ bệnh nhân hết đau và đau nhẹ

của cả hai nhóm đều tăng lên rõ rệt so với trước điều trị. Trong đó nhóm nghiên cứu giảm đau tốt hơn so với nhóm đối chứng, sự khác biệt này có ý nghĩa thống kê với (p<0,05). Độ giãn thắt lưng đều tăng lên ở cả nhóm nghiên cứu và nhóm đối chứng. Sau 20 ngày điều trị, độ giãn cột sống thắt lưng ở nhóm nghiên cứu cao hơn nhóm đối chứng (p<0,05).

Bảng 2. Thay đổi tầm vận động cột sống thắt lưng sau 20 ngày điều trị

Vận động	Nhóm NC (n=30) $\bar{X} \pm SD$		Nhóm ĐC (n=30) $\bar{X} \pm SD$		P _{NC-ĐC}
	D ₀	D ₂₀	D ₀	D ₂₀	
Cúi	50,87 ± 4,67	66,93 ± 5,48	52,03 ± 6,16	62,07 ± 5,07	p _{D20} <0,05
Ngửa	14,30 ± 2,18	24,93 ± 4,51	13,57 ± 2,75	22,03 ± 3,47	p _{D20} <0,05
Nghiêng	19,27 ± 2,87	27,77 ± 3,11	18,17 ± 3,12	25,60 ± 2,14	p _{D20} <0,05
Xoay	12,60 ± 3,94	24,27 ± 3,07	12,20 ± 4,31	22,17 ± 3,64	p _{D20} <0,05
p _{D0-D20}	<0,05		<0,05		

Sau 20 ngày điều trị, có những bệnh nhân tầm vận động đưa về được mức gần như bình thường cụ thể: Ở nhóm nghiên cứu, điểm trung bình tầm vận động cúi tăng 16,06 ± 2,84; ngửa tăng 10,63 ± 4,49, nghiêng tăng 8,50 ± 2,91 và tăng tầm vận động xoay 11,67 ± 4,05 so với trước điều trị. Ở nhóm đối chứng, các con số này lần lượt là 10,03 ± 4,69; 8,46 ± 3,33; 7,43 ± 2,99 và 9,97 ± 4,79 tương ứng

với số điểm trung bình tăng của các vận động cúi, ngửa, gập và duỗi. Qua kết quả này cho thấy, hiệu quả cải thiện của nhóm nghiên cứu cao hơn nhóm đối chứng (p<0,05). Kết quả nghiên cứu của chúng tôi tương đồng với kết quả nghiên cứu của Trần Tuấn Thành (2018): Tầm vận động cúi, ngửa, nghiêng, xoay cột sống thắt lưng đều tăng rõ sau 21 ngày điều trị (p_{trước-sau} <0,001) [6].

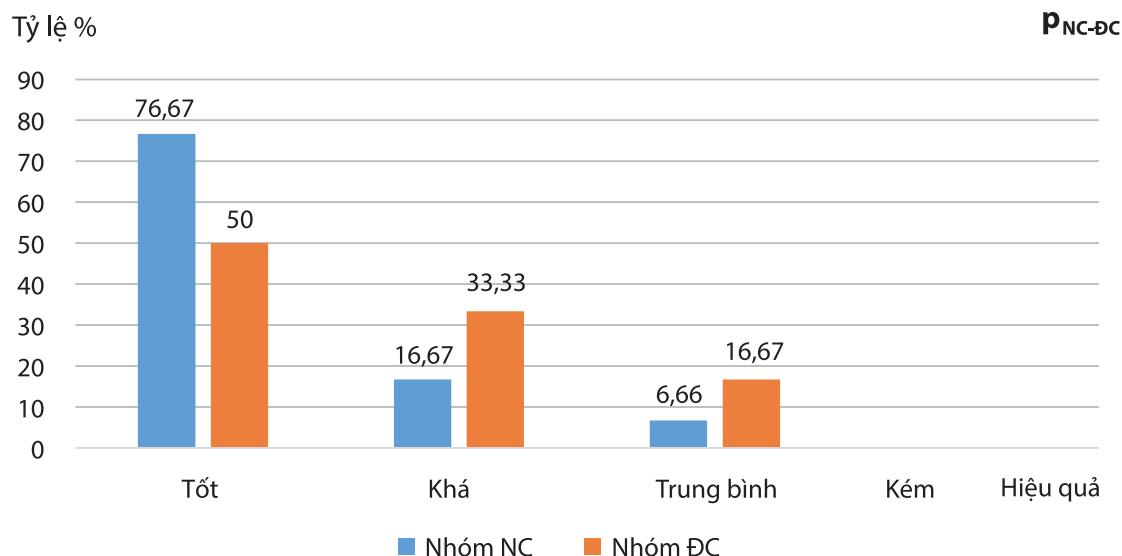
Bảng 3. Trung bình điểm chức năng sinh hoạt hàng ngày sau 20 ngày điều trị

Thang điểm	Nhóm NC (n=30) $\bar{X} \pm SD$		Nhóm ĐC (n=30) $\bar{X} \pm SD$		$P_{NC-ĐC}$
	D ₀	D ₂₀	D ₀	D ₂₀	
ODI	15,23±5,53	30,93±5,63	16,43±5,71	26,50±5,13	$p_{D20} < 0,05$
p_{D0-D20}	<0,05		<0,05		

Đánh giá ảnh hưởng của đau vùng thắt lưng do thoái hóa cột sống lên sinh hoạt hằng ngày, chúng tôi sử dụng thang điểm ODI (Oswestry Low Back Pain Disability Questionnaire) gồm các tiêu chí: Cường độ đau vùng thắt lưng, nhắc đồ vật, đi bộ, ngồi, đứng, đi bộ, ngủ, vệ sinh cá nhân, sở thích riêng, lĩnh vực đời sống tình dục và

đời sống xã hội trong nghiên cứu này.

Trước điều trị, các chức năng sinh hoạt hằng ngày của nhóm nghiên cứu và nhóm chứng tương đương nhau. Sau 20 ngày điều trị, các chức năng sinh hoạt này nhóm nghiên cứu cải thiện tốt hơn so với nhóm đối chứng và tốt hơn so với trước điều trị, có nghĩa thống kê $p < 0,05$.

Biểu đồ 1. Hiệu quả điều trị chung

Sau 20 ngày điều trị, hiệu quả của nhóm nghiên cứu tốt hơn nhóm đối chứng với tỷ lệ bệnh nhân đạt hiệu quả tốt là 76,67%, khá 16,67%, trung bình 6,66% ở nhóm nghiên cứu, tỷ lệ này ở

nhóm đối chứng lần lượt là: 50,0%, 33,33%, 16,67%. Như vậy, tác dụng của Độc hoạt tạng ký sinh gia giảm kết hợp siêu âm trị liệu tốt hơn so với siêu âm trị liệu đơn thuần.

KẾT LUẬN

Phương pháp kết hợp bài thuốc Độc hoạt tang ký sinh thang với siêu âm trị liệu mang lại hiệu quả tốt cho người bệnh đau thắt lưng do thoái hóa.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. **BỘ Y TẾ, Nguyễn Thị Xuyên chủ biên.** *Hướng dẫn chẩn đoán và điều trị các bệnh cơ xương khớp*, Nhà xuất bản Y học, 2016, tr.135 – 138.
2. **Rodrigo Dalke Meuccl, Anaclaudia Gastal Fassa, Neice Mulleret al.** Prevalence of chronic low back pain: systematic review. *Rev Saude Publica*, 49(73), 2015, pp.1 - 10.
3. **Joao Garcia, John Hernandez-Castro, Rocio Nunez.** Prevalence of low back pain in Latin America: A systematic literature review, *Pain Physician*, 17, 2014, pp.379 - 391.
4. **Lan Thuc Pham Ho.** *Press Release: Six in 10 adult Vietnamese have spinal osteoarthritis*, 2016, Link: <http://english.tdt.edu.vn/?p=3225> Accessed 9 December 2018.
5. **BỘ Y TẾ.** *Dược điển Việt Nam*, xuất bản lần thứ năm, Nhà xuất bản Y học, 2018.
6. **Trần Tuấn Thành.** *Đánh giá tác dụng của bài thuốc Phong thấp HV kết hợp điện châm điều trị thoái hóa cột sống thắt lưng trên lâm sàng*, Luận văn Thạc sỹ Y học, Trường Đại học Y Hà Nội, 2018.